

USAMLJENOST I SAMOĆA STUDENATA: ULOGA AFILIJATIVNE MOTIVACIJE I NEKIH OSOBNIH ZNAČAJKI

Katica LACKOVIĆ-GRGIN, Zvezdan PENEZIĆ, Izabela SORIĆ
Filozofski fakultet, Zadar

UDK: 159.942-057.87

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 27. 5. 1998.

Istraživanje je imalo nekoliko ciljeva.¹ Glavni cilj bio je utvrditi konceptualnu distinktivnost usamljenosti i samoće, njihov međusobni odnos te njihovu povezanost s varijablama rasta iz Maslowljeva hijerarhijskog modela motivacije. Istraživanje je provedeno na uzorku od 124 studenta i 176 studentica splitskog sveučilišta. U ispitivanju su rabljene sljedeće skale: kratka forma UCLA, skala preferirane samoće, samopoštovanja, kratki indeks samoaktualizacije, Hillove skale afilijativne motivacije, skala sramežljivosti i skala "master orientation" (Nurmi i sur., 1996.). Rezultati su potvrdili konceptualnu odvojenost usamljenosti i samoće, ali i njihovu umjerenu pozitivnu povezanost, što indicira da se željena samoća rabi za suočavanje s usamljenošću, a ne samo za kreativne aktivnosti kao što se pretpostavilo na osnovi koncepta samoaktualizacije. Najboljim prediktorima usamljenosti pokazale su se varijable Maslowljeva modela (negativna povezanost s afilijativnom motivacijom, samopoštovanjem i samoaktualizacijom), ali i sa spolom (u smislu da su mladići usamljeniji). Navedene varijable objasnile su značajno manji postotak varijance samoće što upućuje na potrebu daljnjih istraživanja samoće kao važnog dijela adolescentskog iskustva.

UVOD

¹ U radu se izlaže dio rezultata iz istraživačkog zadatka "Ličnost u procesu stresa" koji autori realiziraju u okviru projekta "Osobni i okolinski faktori reakcija na stres" br. 070022.

Čovjekova potreba za drugim ljudima u psihologijskoj literaturi označena je kao univerzalna ljudska potreba koja varira povijesno (Storr, 1988.) i kulturološki (Doherty i suradnici, 1994.).

Značenje odnosa s drugima za sreću i zdravlje pojedinca po sebi se ističe u novije doba. Čini se kao da većina ljudi prošlih vremena nije bila previše zaokupljena međuljudskim od-

nosima, nego dnevnim obvezama i brigom za preživljavanje. Njihovo ponašanje, govoreći u terminima Maslowljeve teorije motivacije, bilo je više upravljano potrebama nižeg reda, jednako kao i naših suvremenika koji žive u siromaštvu i bijedi.

Moderna društva svojim tehnološkim sustavima proizvode pojavu da ljudi jedni drugima sve više reguliraju život. Pri tome se ne misli samo na to da jedni druge štite (od bolesti, neznanja, siromaštva), da jedni druge pozitivno potiču, već i da jedni druge ometaju, onemogućavaju, osiromašuju. Moderna društva su u mnogim svojim aspektima dinamična i promjenjiva, pa su takvi postali i odnosi među ljudima.

Na razvoj svijesti suvremenih ljudi tzv. zapadne kulture o prirodi i važnosti pojedinčeva odnosa s drugima, odnosno o čovjekovoj afilijativnosti, utjecale su i neke široko prihvaćene psihologijske teorije. To su svakako rana psihoanalitička shvaćanja, zatim Sullivanova interpersonalna teorija, Bowlbyjeva teorija privrženosti, Eriksonova teorija psihosocijalnog razvoja, ali i neke kognitivističke teorije (npr. Selmanova teorija interpersonalnog razumijevanja).

Zadovoljenje potrebe za ljubavi i pripadanjem moguće je ako su odnosi dosta česti i ugodni te ako su stabilni i trajni. Psihološko značenje afilijativne potrebe osobito je vidljivo u slučajevima prekida bliskih veza (zbog separacije, smrti bliske osobe i sl.). Hazan i Shaver (1994.) zaključuju kako empirijski podaci suglasno govore o stresu zbog prekida bliskih veza. Te reakcije zabilježene su kod svih ljudi bez obzira na dob, spol i kulturu. Ginter ih naziva "tipičnim epizodama usamljenosti" (Ginter i suradnici, 1994.), a neki ih zovu situacijskom osamljenošću ili stanjem usamljenosti (Lacković-Grgin i Sorić, 1995.) za razliku od kronične osamljenosti (crte) koja traje godinama i nije vezana za određen stresni događaj.

U posljednjih dvadesetak godina brojni su se autori u području razvojne i socijalne psihologije bavili konstruktom usamljenosti i njemu srodnim konstruktima (Russell i suradnici, 1980.; Peplau i Perlman, 1982.; Mijuskovic, 1985.; Marcoen i suradnici, 1987., 1993.; Rokach, 1989., 1995., 1997.; Storr, 1988.; Larson, 1997. i drugi). Istraživanja su obuhvaćala tri teorijski relevantna koncepta: 1. usamljenost; 2. stavove prema samoći; 3. samoću. Pri tome se usamljenost jasno distingvira od druga dva koncepta, a oni su međusobno nedostavno distinktni. Teorijska distinkcija odrazila se na metodologijском planu. Razvijeno je nekoliko instrumenata za mjerenje usamljenosti, i to na osnovi dvaju kriterija: 1. trajanje usamljenosti i 2. dimenzionalnost usamljenosti. Tako je npr. jedna od najčešće korištenih skala UCLA autora Russella i suradnika (1980.) koja mjeri stanje globalne usamljenosti, no neke studije pokazuju da ona ipak nije jednodimenzionalna skala. New York University Loneliness Scale (NYU) Rubinsteina i Shave-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 543-558

LACKOVIĆ-GRGIN, K.
I SUR.:
USAMLJENOST...

ra (1982.) mjeri usamljenost kao crtu ličnosti. Autori Schmidt i Sermat (1983.) konstruirali su multidimenzionalnu skalu – Differential Loneliness Scale (DLS) koja mjeri usamljenost u četiri različita tipa odnosa.

Za mjerenje samoće rabi se skala preferirane samoće (Burger, 1995.) ili pak metoda uzorkovanja iskustva (Experiences Sampling Method, ESM, Csikzentmihalyi i Larson, 1987.).

Postoje brojne definicije usamljenosti, ali se u svima naglašava da je usamljenost neugodno emocionalno i motivacijsko stanje koje proizlazi iz nemogućnosti zadovoljenja potrebe za intimnošću, ljubavi i pripadanjem. Usamljenost nije sinonim za socijalnu izolaciju, jer osoba može biti sama, a ne-usamljena i obrnuto. Ipak, sigurnije je da će osoba biti osamljenija kad je socijalno izolirana.

Samoća je stanje odvojenosti, vrijeme koje osoba provodi sama, bez obzira na to želi li to ili ne. Ako ne želi biti sama već je izolirana bez mogućnosti da to stanje promijeni, vjerojatnije je da će biti usamljena nego kad ona sama želi samoću (zbog vijećanja sa sobom, zbog neke individualne kreativne aktivnosti i sl.). To razlikovanje samoće i izolacije prema Mijskovicu (1985.) važno je ne samo za istraživače nego i za terapeute. U ovom radu zanima nas željena samoća.

Istraživanja determinanti usamljenosti bila su usmjerena na dvije različite, ali komplementarne vrste utjecaja: na vanjske i na unutarnje determinante. Od vanjskih su istraživani ekonomsko stanje, stupanj naobrazbe, nezaposlenost, bračno stanje, različite vrste separacije (smrt bliskih osoba, rastava, preseljenje). Te determinante su objektivno mjerljive, a neke su i situacijski promjenjive.

Unutarnje determinante su osobne značajke od kojih su neke trajnije i stabilnije od vanjskih (npr. spol, neke crte ličnosti). Zato se čini vrlo razložnim ispitivati osobine ličnosti kao korelate usamljenosti. Neka istraživanja pokazala su manju usamljenost u onih studenata koji su je objašnjavali trenutnom životnom situacijom, nego li u onih koji su je objašnjavali nepromjenjivim crtama svoje ličnosti. Rokach i Brock (1995.) također su našle da eksternalne varijable objašnjavaju znatno manji postotak varijance uzroka usamljenosti od osobne neadekvatnosti.

Istraživači koji su težili usamljenost objasniti crtama ličnosti i/ili nedostatkom socijalnih vještina nisu u tome postigli zadovoljavajući uspjeh zato što su ispitivali korelacije jedne do dvije teorijski relevantne crte s usamljenošću. Iz rezultata serije takvih radova može se ustvrditi da je usamljenost pozitivno povezana s eksternalnim lokusom kontrole, sa sramežljivošću, socijalnom anksioznošću, depresijom te sa strategijom izbjegavanja, a negativno povezana s asertivnošću, eks-

traverzijom, samopoštovanjem (Peplau i Perlman, 1982.; Maroldo, 1981.; Moore i Schultz, 1983.; Jones i suradnici, 1985.; Schmitt i Kurdek, 1985.; Lacković-Grgin i Sorić, 1995.; Nurmi i Salmela-Aro, 1997.).

Nadalje, brojna istraživanja korelata usamljenosti provedena su bez uporišta u nekom teorijskom modelu koji bi omogućio logičan izbor i organizaciju varijabli čiji bi se ukupni i parcijalni prinos usamljenosti mogao preciznije utvrditi. Iznimka su istraživanja A. Rokach i suradnika (1989., 1995., 1997., 1998.) u okviru njezina višedimenzionalnog modela usamljenosti te, donekle, novija longitudinalna istraživanja Nurmija i suradnika (1996., 1997.).

Da bi se prevladao spomenuti nedostatak korelacijskih studija usamljenosti, odlučeno je provjeriti korelate usamljenosti i samoće u okviru Maslowljeva modela motivacije. Prema tome modelu može se očekivati da će usamljenost biti negativno povezana s afilijativnom motivacijom, samopoštovanjem i samoaktualizacijom, a željena će samoća biti pozitivno povezana s nabrojenim varijablama, posebice sa samoaktualizacijom, jer Maslow nalazi da je željena samoća obilježje samoaktualiziranih osoba. Odnos samoće i samoaktualizacije nije dosad empirijski provjeren.

Zbog porasta osobnih kompetencija kasna adolescencija je doba u kojem raste potreba za samorefleksijom i za konstruktivnim individualnim aktivnostima. Studentima je samoća potrebna i za učenje koje je također individualna aktivnost. Stoga se u kasnoj adolescenciji očekuje ne samo porast samoaktualizacije već i njezina pozitivna povezanost sa samoćom. Ipak, potvrda te pretpostavke glede samoće čini se manje izglednom od potvrde pretpostavki o usamljenosti. Naime, neki istraživači nalaze da se u adolescenciji željena samoća ne bira samo zbog konstruktivnih aktivnosti već i zbog posljedica osobnih disfunkcija. Samoća se rabi i za emocionalno rasterećenje što je usamljena aktivnost (Goossens, 1994.). Budući da su adolescenti pod pritiskom vršnjačkih normi i visokih standarda o izgradnji bliskih veza, samoća im može pomoći da se "odmore" od takvih pritisaka. Ona im pomaže i u postizanju autonomije od roditelja i ostalih članova obitelji, što je također jedan od razvojnih zadataka ovog životnog razdoblja (Havighurst, 1953.; Erikson, 1983.; Levinson, 1978.).

Navedeni razvojni zadaci, odnosno razvojni procesi koje ti zadaci pokreću, kao što su separacija od roditelja i porast individuacije, potraga za identitetom i novim intimnim vezama, potraga za smislom te porast svijesti o sebi kao "odvojenoj" osobi generiraju usamljenost u kasnoj adolescenciji. Empirijski podaci govore o tome da, suprotno vjerovanju,

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 543-558

LACKOVIĆ-GRGIN, K.
I SUR.:
USAMLJENOST...

nije starost već mladost doba najveće usamljenosti. Zato se samoća može željeti i zbog suočavanja s usamljenošću. Rubinstein i Shaver (1982.) tvrde da postoje dva osnovna tipa suočavanja s usamljenošću, a to su: traženje socijalnih kontakata i aktivna samoća (pisanje, čitanje, učenje, slušanje glazbe i sl.). Zbog toga će se u ovom istraživanju, uz provjeru konceptualne distinktnosti samoće i usamljenosti, provjeriti i pretpostavka o njihovoj značajnoj povezanosti u studentskoj populaciji.

Istraživanja usamljenosti s obzirom na spol adolescenata nisu dala jednoznačne rezultate, iako nešto više podataka govori o tome da su muškarci usamljeniji. Koliko je nama poznato, odnos samoće i spola nije do sada istraživao.

Na osnovi svega iznesenog, vidljivo je da ovo istraživanje ima nekoliko ciljeva. Prvo, želi se empirijski provjeriti distinktnost usamljenosti i samoće te njihov međusobni odnos. Drugo, želi se utvrditi povezanost usamljenosti i samoće s nekim varijablama Maslowljeva modela motivacije. Treće, želi se utvrditi relativni prinos tih varijabli, ali i socijalne strategije, sramežljivosti, dobi i spola kako usamljenosti tako i samoći. I na kraju, ali ne manje važno, željelo se provjeriti i neke nove mjere usamljenosti i samoće, ali i afilijativne motivacije i samoaktualizacije, koje do sada nisu rabljene na hrvatskom govornom području.

ISPITANICI

U okviru šireg istraživanja fenomena usamljenosti i samoće u adolescenciji ispitano je nekoliko stotina adolescenata u dobi od 16 do 26 godina. Za potrebe ovog rada analizirat će se podaci studenata svih godišta različitih fakulteta Sveučilišta u Splitu. Uzorak se sastoji od 176 djevojaka i 124 mladića prosječne dobi od 20 godina i 6 mjeseci.

Ispitivanje je obavljeno u manjim skupinama na seminarima ili na vježbama, i bilo je anonimno.

INSTRUMENTI

Podaci su od studenata prikupljeni pomoću upitnika SAM-USA-96 koji je, osim pitanja o općim podacima, sadržavao skale za mjerenje sljedećih varijabli:

Usamljenost je mjerena pomoću kratke forme UCLA skale (Allen i Oshagan, 1995.). Skala sadrži sedam čestica. Skala je jednodimenzionalna, a pokazala se invarijantnom u različitim uzorcima ispitanika (različitima po dobi, spolu, rasi, naborazbi i ekonomskom statusu). To je njezina velika prednost u odnosu na UCLA skalu od 20 čestica (Russell i sur., 1980.) koja ima zadovoljavajuću pouzdanost, ali nije jednodimenzionalna a broj i vrsta faktora mijenjaju se u različitim uzorcima.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 543-558

LACKOVIĆ-GRGIN, K.
I SUR.:
USAMLJENOST...

Kratka forma UCLA, koliko je nama poznato, prvi put je na hrvatskom jeziku rabljena u ovom istraživanju. Potvrđena je njezina jednodimenzionalnost, a pouzdanost tipa Cronbach alpha iznosi .83.

Skala samoće nastala je kombinacijom čestica iz dvije skale. Nekoliko čestica preuzeto je iz subskale "željene samoće", višedimenzionalnog upitnika za mjerenje samoaktualizacije (Sumerlin i Bundrich, 1996.), a nekoliko iz Burgerove skale "preferirane samoće" (1995.).

Čestice iz kratke forme UCLA i skale samoće podvrgnuli smo faktorskoj analizi. Dobivena su dva odvojena faktora koji međusobno umjereno koreliraju ($r = .33$). Jedan je prepoznat kao faktor "željena samoća", a drugi kao usamljenost. Čestice faktora "željena samoća" ponovno su faktorski analizirane, a utvrđena je i pouzdanost skale koja iznosi .79. Skala sadrži sedam čestica. Tipična čestica glasi "Raduje me moja samoća".

Samopoštovanje je mjereno Rosenbergovom skalom od 10 čestica. Skala je rabljena u nekoliko naših istraživanja. Njezina pouzdanost u ovom ispitivanju slična je kao i u prijašnjim ispitivanjima i iznosi .80.

Samoaktualizacija je mjerena pomoću Short-Index of Self-Actualization (SI) (Jones i Crandall, 1986.). Originalna skala sadrži 15 čestica, ali joj je pouzdanost nešto skromnija, a faktorska struktura promjenjiva (prema Sumerlin i suradnici, 1994.a). Upravo zato autori skale sugeriraju da se ne rabe subskale dobivene na osnovi faktorskih analiza, nego da se rabi kompozitni rezultat. Pouzdanost skale tipa test-retest iznosi .69, a tipa unutarne konzistencije kreće se u različitim istraživanjima od .46 do .75 (Sumerlin i suradnici, 1994.b). U našem istraživanju pouzdanost tipa unutarne konzistencije iznosi .56. To je skromnija pouzdanost, pa je potreban daljnji rad na poboljšanju te mjere samoaktualizacije.

Sramežljivost je mjerena upitnikom koji su konstruirali Zarevski i Jakuš (prema Zarevski, 1993.). Upitnik je rabljen uz odobrenje autora. Izvršena je faktorska analiza upitnika i dobiven je jedan faktor. Nakon analize čestica, od ukupnog broja (18) zadržano je 15 čestica. Pouzdanost upitnika od 15 čestica iznosi .81.

Afilijativna motivacija mjerena je pomoću IOS (Interpersonal Orientation Scale) autora Hilla (1987.). Hill je utvrdio četiri faktora afilijativne motivacije, i to emocionalnu podršku, pažnju, pozitivnu stimulaciju i socijalnu usporedbu. U nizu analiza koje su izvršene, na podacima našeg ukupnog uzorka konstruirane su subskale koje predstavljaju adaptaciju Hillovih subskala. Subskala "emocionalna podrška" ima sedam čestica (npr. "Kad god mi se događa nešto loše, želim biti s bliskim i pouzdanim prijateljem."), a pouzdanost skale je .80.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 543-558

LACKOVIĆ-GRGIN, K.
I SUR.:
USAMLJENOST...

Subskala "pažnja" ima pet čestica (npr. "Često imam potrebu biti s ljudima na koje sam ostavio jak dojam svojom osobnošću i radom."), a pouzdanost skale je .75. "Pozitivna stimulacija" ima sedam čestica (npr. "Izgleda da meni nazočnost drugih ljudi predstavlja veće zadovoljstvo nego većini drugih"), a pouzdanost skale je .74. Skala "socijalne usporedbe" ima četiri čestice (npr. "Više volim sudjelovati u nekoj aktivnosti s drugim ljudima nego sam, tako da mogu vidjeti koliko sam uspješan u toj aktivnosti."). Skala ima skromniju pouzdanost od .59.

Socijalna strategija, nazvana "master orientation", mjerna je pomoću skale koju su konstruirali Nurmi i suradnici (1995.) u okviru istraživanja različitih socijalnih strategija kod adolescenata. Skala ima devet čestica, a pouzdanost tipa Cronbach alpha joj je .60. Tipična čestica glasi: "Upoznavanje i razumijevanje ljudi obično zahtijeva vrijeme i strpljenje.". I ova skala zahtijeva daljnji rad na poboljšanju.

Skale usamljenosti, samoće, afilijativne motivacije, samopoštovanja i samoaktualizacije Likertova su tipa s pet stupnjeva. Skala "master orientation" ima četiri stupnja. Na skali sramežljivosti odgovori se boduju od 1 do 4, i veći rezultat znači i veću sramežljivost.

U primijenjenom upitniku rotiran je redosljed skala. Uz podatke prikupljene navedenim instrumentima, u analize će biti uključeni i podaci o dobi, spolu (muško, žensko) te promjeni mjesta boravka zbog studija (promijenjeno, nepromijenjeno).

REZULTATI

Vidljivo je da postoji značajna pozitivna povezanost dobi i samoaktualizacije što potvrđuje pretpostavku da s dobi raste samoaktualizacija. Dob je također pozitivno povezana sa samopoštovanjem.

➔ TABLICA 1
Aritmetičke sredine (M) i standardne devijacije (SD) rezultata svih ispitivanih varijabli

Varijabla	M	SD
Emocionalna podrška (EP)	25.09	5.00
Pažnja (P)	14.76	3.77
Pozitivna stimulacija (PSTI)	24.66	4.29
Socijalna usporedba (SU)	13.32	2.76
Socijalna strategija (STG)	27.46	3.27
Usamljenost (OSAM)	13.80	5.47
Sramežljivost (SRAM)	28.16	7.02
Samopoštovanje (SAMOP)	38.75	6.16
Samoaktualizacija (SAMAK)	53.75	6.26
Samoća (SAM)	20.66	5.67

Pozitivna povezanost spola sa samoaktualizacijom, samomoćom i sramežljivošću znači da djevojke imaju viša postignuća na skalama koje mjere navedene konstrukte.

Izvršena je stupnjevita regresijska (backward) analiza za kriterij usamljenost. Kao prediktorske varijable uzete su sve ostale varijable iz matrice interkorelacija (tablica 2.).

☛ **TABLICA 2**
Matrica interkorelacija svih ispitivanih varijabli

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Spol	1.00												
Dob	.03	1.00											
Promjena mjesta boravka	-.09	.12	1.00										
Sramežljivost	.17	-.04	-.01	1.00									
Samopoštovanje	-.11	.19	.04	-.47	1.00								
Emocionalna podrška	.19	-.14	.10	-.06	.04	1.00							
Pažnja	-.19	-.08	.06	-.04	-.00	.25	1.00						
Pozitivna stimulacija	.15	-.08	.11	-.21	.16	.55	.34	1.00					
Socijalna usporedba	-.10	-.15	.21	-.04	-.00	.50	.50	.41	1.00				
Socijalna strategija	.08	-.07	.03	-.05	.14	.20	.04	.33	.25	1.00			
Samoaktualizacija	.17	.21	-.02	-.41	.52	.06	-.22	.24	-.15	.16	1.00		
Usamljenost	-.10	-.03	.01	.34	-.47	-.29	.09	-.21	-.03	-.08	-.44	1.00	
Samoća	.15	.03	-.07	.07	.01	-.33	-.03	-.16	-.16	-.01	.08	.33	1.00

Korelacije veće od .12 značajne su na razini 5 posto a korelacije veće od .16 na razini 1 posto.

Od dvanaest prediktorskih varijabli, pet se pokazalo značajnim prediktorima usamljenosti. Tih pet varijabli objašnjavaju 43.7 posto varijance usamljenosti. Pri tome je samo samoća pozitivno povezana s usamljenošću. Negativna povezanost spola i usamljenosti pokazuje da su studenti usamljeniji od studentica.

Izvršena je stupnjevita regresijska analiza za kriterij samoća, a kao prediktori su rabljene sve ostale varijable iz tablice 2.

☛ **TABLICA 3**
Rezultati posljednjeg koraka stupnjevite regresijske analize za kriterij *usamljenost*

Varijable prediktori	Beta	t	p
Emocionalna podrška	-.128	-2.601	.010
Spol	-.122	-2.504	.012
Samopoštovanje	-.355	-6.578	.000
Samoća	.329	6.712	.000
Samoaktualizacija	-.252	-4.643	.000
	R= .661	R ² = .437	

☛ **TABLICA 4**
Rezultati posljednjeg koraka stupnjevite regresijske analize za kriterij *samoća*

Varijable prediktori	Beta	t	p
Emocionalna podrška	-.267	-4.905	.000
Spol	.232	4.276	.000
Usamljenost	.423	6.712	.000
Samopoštovanje	.166	2.549	.011
Samoaktualizacija	.153	2.411	.017
	R= .524	R ² = .275	

Kao i za predikciju usamljenosti, u sedmom koraku stupnjevite regresijske analize za kriterij samoća ostalo je pet varijabli prediktora. Oni objašnjavaju 27.5 posto varijance samoće. Sve varijable prediktori, osim emocionalne podrške pozitivno su povezane sa samoćom.

DISKUSIJA

Usamljenost i samoća u modernim su društvima vrlo rasprostranjeni fenomeni. Znanstvenici različitih područja, a posebice psiholozi usamljenost proučavaju u posljednjih dvadesetak godina, a samoću posljednjih desetak godina.

Nakon što smo izvršili kritički pregled opsežne empirijske građe o relacijama različitih eksternalnih i internalnih varijabli s usamljenošću te utvrdili da su relacije tih varijabli sa samoćom rijetko proučavane, odlučeno je utvrditi prediktore usamljenosti i samoće u okviru Maslowljeva modela motivacije. Opća pretpostavka bila je da će se u kompoziciji različitih prediktorskih varijabli usamljenosti i samoće najboljim prediktorima pokazati upravo varijable iz Maslowljeva modela.

Pri razradi nacрта istraživanja utvrđeno je da na hrvatskom jeziku ne postoje instrumenti za većinu odabranih varijabli te da je izbor instrumenata za neke varijable ograničen i u svjetskoj recentnoj literaturi. Najveći nedostatak pokazao se glede mjerenja samoaktualizacije, jer je Maslowljevo određenje samoaktualizacije teško operacionalizirati. Pokušaji Jonesa i Crandalla (1986.) ohrabрили su istraživače za uporabu njihova kratkog indeksa samoaktualizacije (SI), pa je odlučeno provjeriti ga i u našim ispitivanjima. Slično kao u drugih istraživača, i u našem je ispitivanju utvrđena njegova relativno skromna pouzdanost. To upućuje na potrebu daljnjeg poboljšanja ove mjere, ali i na oprez pri interpretaciji dobivenih rezultata.

Ostale skale koje smo prvi put primijenili na ispitanicima hrvatskog govornog područja mogu se držati zadovoljavajućima. Pri tome, skale za mjerenje afilijativne motivacije valja tretirati kao adaptirane Hillove skale.

Empirijska provjera kratke forme skale usamljenosti (Allen i Oshagan, 1995.) i skala samoće pokazala je da su to dva faktorski odijeljena konstrukta koji su međusobno umjereno korelirani (.33, $p < .01$). Zanimljivo je da je u jednom našem istraživanju (Lacković-Grgin i suradnici, 1998.) na osobama srednje i starije životne dobi korelacija usamljenosti i samoće iznosila .25 ($p < .01$), odnosno .17 ($p < .05$).

Veća povezanost usamljenosti i samoće u mladima te najveći relativni doprinos što ga usamljenost ima u predikciji samoće (tablica 4.) ukazuje na to da studenti, za razliku od ljudi srednje i starije životne dobi, samoću više rabe za suočavanje

s usamljenošću, kao što to navode Rubinstein i Shaver (1982.). Aktivna samoća (slušanje glazbe, čitanje, pisanje, učenje) razlikuje se od kreativnih aktivnosti samoaktualiziranih osoba koje je opisao Maslow (1982.).

Željena samoća omogućuje mladim ljudima da u nekim od navedenih aktivnosti slobodno iznose svoje emocije, jer je usamljenost neugodno emocionalno iskustvo. Takva upotreba samoće potiče se u mnogim kulturama da bi se osobe oporavile od stresa (Storr, 1988.). U više istraživanja utvrđeno je da slobodno izražavanje emocija predstavlja jednu od važnijih funkcija privatnosti (Pedersen, 1997.).

Međutim, korelacijske analize (uz podatak da je samoća također dobar prediktor usamljenosti) pružaju mogućnost i drukčijih objašnjenja povezanosti usamljenosti i samoće. Osobe koje preferiraju samoću provode same dosta vremena, pa možda ne uspiju razviti zadovoljavajuće odnose te prevenirati usamljenost. Tu mogućnost potvrđuje negativna povezanost emocionalne podrške i s usamljenošću i sa samoćom. Emocionalnu podršku Hill drži teorijski najrelevantnijom dimenzijom afilijativne motivacije (Hill i Christensen, 1989.). Niska emocionalna podrška pokazala se drugim značajnim prediktorom samoće. Taj se rezultat ne slaže s teorijskom pretpostavkom o pozitivnoj povezanosti afilijativne motivacije i samoće, zato što se ta pretpostavka odnosila na konstruktivnu samoću kakva karakterizira samoaktualizirane osobe koje su uspješno zadovoljile svoju potrebu za ljubavlju i pripadanjem.

Također, budući da Hill (1987.) navodi da skala emocionalne podrške mjeri želju za kontaktom s drugima kad smo uznemireni ili nam se nešto loše događa, negativna povezanost emocionalne podrške sa samoćom (ali i s usamljenošću) znači da se pomoć drugih ne želi jer bi se na njih moglo ostaviti loš dojam. Strepnje da će se pred drugima otkriti vlastita potresenost navodi usamljene da u samoći skrivaju od drugih svoje osjećaje (Peplau i Perlman, 1982.).

Samopoštovanje i samoaktualizacija podjednako, ali i slabije od usamljenosti, emocionalne podrške i spola, objašnjavaju samoću. Pozitivna povezanost tih dviju varijabli Maslowljeva modela i samoće teorijski je očekivana. Mogućnost da se bude sam raste s porastom samopoštovanja i samoaktualizacije. Zato djeca s godinama sve više postaju sposobna podnositi samoću bez panike i patnje. U kasnoj adolescenciji samoća se kristalizira (Larson, 1995.), posebice u kulturama koje stimuliraju razvoj individualizma nasuprot kolektivismu. U takvim kulturama mladi žele samoću zbog kreativnih aktivnosti i refleksije o sebi i svijetu. Istraživanja privatnosti također pokazuju da je druga od važnijih funkcija privatnosti

razvoj i provjera vlastitih potencijala (Newell, 1994.; Pedersen, 1997.). Pedersen nalazi da se mladi koji teže samoći više nego li intimnosti s obitelji bave kreativnim aktivnostima. Aktivnosti u samoći služe postizanju autonomije od roditelja.

Regresijska analiza pokazuje da je spol dobar prediktor samoće jer djevojke više preferiraju samoću od mladića. Iz matrice interkorelacija vidljivo je da djevojke imaju višu samoaktualizaciju, ali i višu emocionalnu podršku. To sugerira da su one možda više od mladića uspostavile kvalitetne interpersonalne veze, pa rabe samoću kao konstruktivni dio života. Koliko nam je poznato, jedino Burger (1995.) izvješćuje da nije utvrdio spolne razlike u preferiranoj samoći kod studenata, ali je njegov uzorak bio malen, a broj studenata i studentica neuravnotežen. Drugi istraživači samoće ne spominju spol u svojim istraživanjima. Iz matrice interkorelacija vidi se da su djevojke sramežljivije od mladića, pa one možda i zato više preferiraju samoću. Mladići, pak, imaju veću potrebu za pažnjom ljudi na koje su ostavili snažan dojam, a ta se potreba ne može zadovoljiti u samoći. Vjerojatno su i druge spolno tipične karakteristike pridonijele većoj preferiranoj samoći djevojaka (npr. veća introspektivnost žena i spremnost za samoizvještavanje općenito).

Varijable Maslowljeva modela pokazale su se dobrim prediktorima usamljenosti. Smjer povezanosti sukladan je s teorijskim očekivanjima te, s obzirom na smjer povezanosti tih varijabli sa samoćom, potvrđuje konceptualnu distinktivnost usamljenosti i samoće.

Nisko samopoštovanje pokazalo se najboljim prediktorom usamljenosti te se u ovom rezultatu slaže s jednim od najkonzistentnijih nalaza u istraživanjima korelata usamljenosti. Osobe nižeg samopoštovanja imaju neadekvatne socijalne vještine, nisu sklone preuzimati rizik u socijalnim odnosima, one teško uspostavljaju nove i održavaju postojeće veze (Baron i Byrne, 1997.).

Iz matrice korelacija vidljiva je negativna povezanost sramežljivosti i samopoštovanja, a pozitivna povezanost s osamljenošću. U regresijskoj analizi sramežljivost se nije pokazala značajnim prediktorom usamljenosti. U nizu radova referira se o značajnoj korelaciji sramežljivosti i usamljenosti (vrijednosti koeficijenata korelacije kreću se od .36 do .58 (Jones i Briggis, 1986.; Neto, 1996.). Iz toga smo razloga namjerno uvrstili sramežljivost u skup prediktora usamljenosti s kojima sramežljivost također korelira, a koji, pojedinačno, koreliraju s osamljenošću. Tako se moglo ustvrditi da je njezin prinos usamljenosti neznačajan zbog supresorskog učinka samopoštovanja i samoaktualizacije.

Veza između samoaktualizacije i usamljenosti nije do sada proučavana. S obzirom na Maslowljev koncept, negativnu

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 543-558

LACKOVIĆ-GRGIN, K.
I SUR.:
USAMLJENOST...

povezanost ova dva konstrukta nije teško objasniti. Osamljene osobe ne uspijevaju zadovoljiti svoje potrebe za ljubavi i pripadanjem. Iz negativne povezanosti emocionalne podrške proizlazi da osamljene osobe manje traže podršku kad su uznemirene negativnim događajima. Zbog toga one ne mogu zadovoljiti niti potrebu za samopoštovanjem i samoaktualizacijom. Pozitivna povezanost samopoštovanja i samoaktualizacije pokazuje da osoba sebe treba doživljavati kao vrijednu da bi mogla biti samoaktualizirana.

Za razliku od rezultata nekih drugih istraživanja socijalna strategija "master orientation" nije se pokazala povezana ni sa samoćom niti s usamljenošću.

Spol se pokazao značajnim prediktorom usamljenosti u smislu da su mladići usamljeniji od djevojaka. Dosadašnja istraživanja glede spolnih razlika u usamljenosti nisu dala jednoznačne rezultate. Navodi se da u skalama gdje se izričito navodi riječ usamljenost muškarci postizu niže rezultate (Schultz i Moore, 1986.). Neki misle da je muškarcima teže priznati da su usamljeni pa da zato na skalama koje ne rabe tu riječ oni obično pokazuju više rezultate. I kratka forma UCLA ne rabi riječ usamljenost. Rezultat da su muškarci usamljeniji logičan je i s obzirom na to da je istraživanje pokazalo da postoje spolne razlike u potrebi za emocionalnom podrškom. Studentice je više traže od studenata i vjerojatno je nalaze u prijateljskim vezama čiji deficit upravo ispituje rabljena skala osamljenosti.

Sumirajući rezultate ovog istraživanja, valja napomenuti da su ispitivane varijable Maslowljeva modela dobri prediktori usamljenosti i samoće kod studenata. Uz druge prediktorske varijable, one su uspjele objasniti značajno veći postotak varijance usamljenosti nego li varijance samoće. Kako su razvojni psiholozi uložili golem trud proučavajući socijalne odnose adolescenata u kontekstu obitelji i vršnjaka, samoća je ostala relativno neispitan segment adolescentskog iskustva. Stoga ćemo se u našim daljnjim istraživanjima usmjeriti na proučavanje konstrukta samoće, a povezano s tim, i na izradu metrijski prikladnijeg instrumenta samoaktualizacije.

LITERATURA

- Allen, R. L. and Oshagan, H. (1995.). The UCLA Loneliness Scale: Invariance of Social Structural Characteristics, *Personality and Individual Differences*, 12, 2, 185-195.
- Baron, R. and Byrne, D. (1997.). *Social Psychology: Understanding Human Interaction*, Boston, Allyn and Bacon.
- Burger, P. M. (1995.). Individual Differences in Preference for Solitude, *Journal of Research in Personality*, 29, 85-108.
- Doherty, R. W., Hatfield, E., Thompson, K. and Choo, P. (1994.). Cultural and ethnic influences on love attachment, *Personal Relationships*, 1, 391-398.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 543-558

LACKOVIĆ-GRGIN, K.
I SUR.:
USAMLJENOST...

Ginter, E. J., Glanser, A. and Richmond, B. O. (1994.). Loneliness, social support, and anxiety among two South Pacific cultures, *Psychological Reports*, 74, 875-879.

Goossens, L. (1994.). *Personality predictors of adolescent loneliness: Social anxiety, self-consciousness and introspectiveness*, Rukopis referatna osobna razmjena.

Hazar, C. and Shaver, P. R. (1994.). Attachment as an organizational framework for research on close relationship, *Psychological Inquiry*, 5, 1-22.

Hill, C. A. (1987.). Affiliation Motivation: People Who Need People... But in Different Ways, *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 5, 1008-1018.

Hill, C. A. and Christensen, A. J. (1989.). Affiliative need, Different Types of Social Support, and Physical Symptoms, *Journal of Applied Social Psychology*, 19, 16, 1351-1370.

Jones, A. and Crandall, R. (1986.). Validation of a Short Index of Self-Actualization, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 12, 1, 63-73.

Jones, W. H., Carpenter, B. N. and Quintana, D. (1985.). Personality and interpersonal predictors of loneliness in two cultures, *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 1503-1511.

Jones, W. H. and Briggs, S. R. (1986.). Shyness: Conceptualization and Measurement, *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 3, 629-639.

Lacković-Grgin, K. i Sorić, I. (1995.). Samopoštovanje i usamljenost studenata na početku studija, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, Razdio FPSP, 33(10), 25-33.

Lacković-Grgin, K., Grgin, T., Sorić, I. i Penezić, Z. (1998.). *Osobna kontrola razvoja: neki korelati i dobne razlike*, rukopis rada za tisak.

Larson, R. W. (1997.). The Emergence of Solitude as a Constructive Domain of Experience in Early Adolescence, *Child Development*, 68, 1, 80-93.

Marcoen, A., Goosens, L. and Caes, P. (1987.). Loneliness in Pre-Through Late Adolescence: Exploring the Contributions of a Multi-dimensional Approach, *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 6, 551-577.

Marcoen, A., Goosens, L. (1993.). Loneliness, attitude toward aloneness, and solitude: Age differences and developmental significance during adolescence; U: Jackson, S. and Rodriguez-Tomé, H. (Eds.): *Adolescence and its social worlds*, Hove, UK, Erlbaum, 197-227.

Maroldo, G. K. (1981.). Shyness and loneliness among college men and women, *Psychological Reports*, 48, 885-886.

Maslow, A. (1982.). *Motivacija i ličnost*, Nolit, Beograd.

Mijuskovic, B. L. (1985.). *Loneliness*, San Diego, Libra Publishers, Inc.

Moore, D. and Schultz, N. R. J. (1983.). Loneliness at adolescence: Cor-relates, attributions and coping, *Journal of Youth and Adolescence*, 21, 2, 95-100.

Neto, F. (1996.). Correlates of Portuguese College students' shyness and sociability, *Psychological Reports*, 78, 79-82.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 543-558

LACKOVIĆ-GRGIN, K.
I SUR.:
USAMLJENOST...

Newell, P. B. (1994.). A systems model of privacy, *Journal of Environmental Psychology*, 14, 65-78.

Nurmi, J. E., Toivonen, S., Salmela-Aro, K. and Eronen, S. (1996.). Optimistic, Approach-Oriented, and Avoidance Strategies in Social Situations: Three Studies on Loneliness and Peer Relationships, *European Journal of Personality*, 10, 201-219.

Nurmi, J. E. and Salmela-Aro, K. (1997.). Social Strategies and Loneliness: A prospective study, *Personality and Individual Differences*, 23, 2, 205-215.

Pedersen, D. M. (1997.). Psychological Functions of Privacy, *Journal of Environmental Psychology*, 17, 147-156.

Peplau, L. A. and Perlman, D. (Eds.) (1982.). *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*, Wiley-Interscience, New York.

Rubinstein, C. and Shaver, P. (1982.). *In search of intimacy*, New York, Delacorte.

Russell, D., Peplau, L. A. and Cutrona, C. E. (1980.). The revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and discriminant validity evidence, *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 472-480.

Rokeach, A. (1989.). Antecedents of Loneliness: A Factorial Analysis, *The Journal of Psychology*, 123, 4, 369-384.

Rokach, A. and Brock, H. (1995.). The effects of gender, marital status, and the chronicity and immediacy of loneliness, *Journal of Social Behavior and Personality*, 10, 4, 833-848.

Rokach, A. and Brock, H. (1997.). Loneliness: A Multidimensional Experience, *Psychology: A Journal of Human Behavior*, 34, 1, 1-10.

Rokach, A. and Brock, H. (1998.). Coping with loneliness, *The Journal of Psychology*, 132, 1, 107-127.

Schmidt, N. and Sermat, W. (1983.). Measuring loneliness in different relationships, *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 1038-1047.

Schmitt, J. P. & Kurdek, L. A. (1985.). Age and gender differences in and personality correlates of loneliness in different relationships, *Journal of Personality Assessment*, 49, 5, 485-496.

Schultz, N. R. and Moore, D. (1986.). The loneliness experience of college students: Sex differences, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 12, 111-119.

Storr, A. (1988.). *Solitude*, Harper Collins Publishers, London.

Sumerlin, J. R. and Bundrick, C. M. (1996.). Brief Index of Self-Actualization; A Measure of Maslow's Model, *Journal of Social Behavior and Personality*, 11, 2, 253-271.

Sumerlin, J. R., Privette, G., Bundrick, C. M. and Berretta, S. A. (1994.a). Factor Structure of Short Index of Self-Actualization in Racially, Culturally, and Socioeconomically Diverse Samples, *Journal of Social Behavior and Personality*, 9, 1, 27-42.

Sumerlin, J. R., Privette, G., Berretta, S. A. and Bundrick, C. M. (1994.b). Subjective biological self and self-actualization, *Perceptual and Motor Skills*, 79, 1327-1337.

Zarevski, P. (1993.). Sramežljivost i romantične veze: usporedba hrvatskih srednjoškolaca i studenata, *Revija za sociologiju*, 23, 3-4, 171-177.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 543-558

LACKOVIĆ-GRGIN, K.
I SUR.:
USAMLJENOST...

Students' Loneliness and Solitude: the Role of Affiliative Motivation and Some Personality Characteristics

Katica LACKOVIĆ-GRGIN, Zvezdan PENEZIĆ, Izabela SORIĆ
Faculty of Philosophy, Zadar

The aim of this study was to examine the conceptual distinction between loneliness and solitude, their interrelationship, and their relations with growth variables of the Maslow hierarchical model. 124 male and 176 female students of the University of Split participated in the study. The instruments used in this study were: short form of UCLA loneliness scale (Allen & Oshagan, 1995), preference for solitude scale, Rosenberg self-esteem scale, short index of self-actualization, Hills affiliative motivation scales, shyness scale and mastery orientation scale (Nurmi et al, 1996). The results confirm the conceptual distinction between loneliness and solitude, and their moderate positive correlation. Although, according to the conceptualization of self actualization, solitude could be used for creative activities, this correlation indicates that solitude could be used as well as a coping mechanism when people are lonely. The best predictors of loneliness are variables from Maslow's model (negative correlations with affiliative motivation, self-esteem and self-actualization) as well as gender (young men are more lonely in comparison with young women). The variables used explain significantly less variance of solitude, indicating that further research related to solitude, will probably shed more light on that part of the adolescents' experience.

Einsamkeit und Alleinsein unter Studenten: die Rolle affiliativer Motivierung und bestimmter Persönlichkeitsmerkmale

Katica LACKOVIĆ-GRGIN, Zvezdan PENEZIĆ, Izabela SORIĆ
Philosophische Fakultät, Zadar

Die vorliegende Untersuchung hatte mehrere Ziele. Das Hauptziel war, die konzeptuelle Disktinktion zwischen Einsamkeit und Alleinsein, das Verhältnis zwischen diesen Phänomenen sowie ihren Zusammenhang mit den Wachstumsvariablen des Maslowschen hierarchischen Motivationsmodells herauszuarbeiten. Die Untersuchung wurde unter 124 Studenten und 176 Studentinnen der Universität Split durchgeführt. Dabei wurden folgende Skalen angewandt: eine Kurzversion der UCLA-Skala, Skalen zur Bestimmung des Selbstwertgefühls und des selbstgewählten

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 4-5 (36-37),
STR. 543-558

LACKOVIĆ-GRGIN, K.
I SUR.:
USAMLJENOST...

Alleinseins, ein kurzer Index der Selbstverwirklichung, die Hillsche Skala affiliativer Motivierung, eine Skala zur Ermittlung von Schüchternheit sowie die "Master orientation"-Skala (Nurmi et al., 1996). Die Untersuchungsergebnisse bestätigten die konzeptuelle Trennung von Einsamkeit und Alleinsein, ebenso aber auch die Tatsache des gemäßigten positiven Bezugs dieser Phänomene zueinander. Das bedeutet, daß selbstgewähltes Alleinsein zur Konfrontierung mit Einsamkeit genutzt wird, also nicht nur für kreative Aktivitäten, wie dies aufgrund der Selbstverwirklichungskonzeption angenommen wurde. Als die besten Prädiktoren von Einsamkeit erwiesen sich die Variablen des Maslowschen Modells (negativer Bezug zu affiliativer Motivierung, Selbstwertgefühl und Selbstverwirklichung). Ein weiterer Prädiktor ist die Geschlechtszugehörigkeit (d. h., unter männlichen Testpersonen war die Vereinsamung ausgeprägter). Die angeführten Variablen erklärten den wesentlich niedrigeren Prozentsatz der Varianz des Alleinseins, was auf das Bedürfnis verweist, das Phänomen des Alleinseins als wichtigen Bestandteil der Adoleszenz weiter zu untersuchen.